

Міністерство освіти і науки України
Інститут спеціальної педагогіки НАПН України

**НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ 6-9 (10) КЛАСІВ
СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ ДІТЕЙ ІЗ
ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ
«Українська мова» (для закладів із українською і
російською мовами навчання)**

8-9 класи

Укладач: Омельченко І.М., кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії інтенсивної педагогічної корекції

Київ – 2016

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму з української мови для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із затримкою психічного розвитку з українською мовою навчання розроблено на основі Закону України «Про загальну середню освіту» й нового Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392), який ґрунтується на засадах компетентнісного, особистісно орієнтованого й діяльнісного підходів до навчання, що зумовлює чітке визначення результативного складника засвоєння змісту базової й повної загальної середньої освіти. Програма для дітей із затримкою психічного розвитку укладена на основі адаптації державних вимог до загальноосвітньої підготовки учнів та у відповідності з навчальною програмою «Українська мова» для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів¹.

Компетентність сьогодні вважається передумовою успішної самореалізації випускника в суспільстві й передумовою розвитку самого суспільства, адже компетентнісний підхід передбачає активну участь школярів у процесі навчання, зокрема, широке використання самостійної роботи, а також роботу в парах, невеликих групах, проектну діяльність, тобто спрямування освітнього процесу на формування й розвиток *ключових і предметних компетентностей* особистості.

Навчальний предмет «Українська мова» посідає особливе місце серед шкільних предметів, бо є не лише об'єктом вивчення, а й засобом навчання, а отже, і потребує рішучішого переорієнтування процесу оволодіння учнями знаннями про мову й формування мовних, мовленнєвих умінь і навичок до повноцінного засвоєння всіх ліній змісту мовної освіти, визначених Державним стандартом, – мовленнєвої, мовної, соціокультурної і діяльнісної (стратегічної). Саме ці лінії формують **комунікативну компетентність** особистості, сприяють розвитку національної самосвідомості, патріотичному, морально-етичному та естетичному вихованню учнів. Відповідно до цього в 8-9-х класах формуються **мовна, мовленнєва, соціокультурна й діяльнісна компетентності** як складники комунікативної компетентності.

На відміну від інших шкільних предметів, для яких комунікативна компетентність є ключовою, для мовних курсів вона є водночас і *ключовою*, і *предметною*, що формується в школярів у процесі навчання мови, зокрема української, і передбачає сформованість в учнів умінь в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо).

Результатом такого процесу є формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості, яка має сформуватися в процесі навчання й містити знання, уміння, ставлення, досвід діяльності та особистісні поведінкові моделі. Визначальною ознакою цього підходу є зміщення акцентів на готовність учня **застосовувати здобуті знання й набуті вміння й навички для розв'язання проблем, що виникають у реальному житті**.

У програмі враховано державний статус української мови, її суспільні функції, узяті до уваги специфіку навчального предмета, що має виразні інтегративні функції, здатність справляти різнобічний навчальний, розвивальний і виховний впливи на учнів, сприяти формуванню особистості, готової до активної, творчої діяльності у всіх сферах життя суспільства, формувати навички самостійної навчальної діяльності, самоосвіти й самореалізації; ураховано сучасні організаційні форми, методи й технології навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах.

Основна **мета** навчання української мови полягає у формуванні національно свідомої, духовно багатой мовної особистості, яка володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами української мови — її стилями, типами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), тобто забезпечує належний рівень комунікативної компетентності. Зазначена мета передбачає здійснення навчальної, розвивальної й виховної функцій освітнього змісту навчального предмета.

Відповідно до поставленої мети головними **завданнями** навчання української мови дітей із затримкою психічного розвитку в основній школі є:

- виховання стійкої мотивації й свідомого прагнення до вивчення української мови;
- формування в школярів компетентностей комунікативно доцільно й виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях і сферах спілкування, дотримуючись норм українського етикету;
- ознайомлення з мовною системою й формування на цій основі базових лексичних, граматичних, стилістичних, орфоепічних і правописних умінь і навичок; здатності учня до аналізу й оцінки мовних явищ і фактів;
- формування вмінь розрізняти, аналізувати, класифікувати мовні факти, оцінювати їх із погляду нормативності, відповідності ситуації та сфері спілкування; працювати з текстом, здійснювати пошук інформації в різноманітних джерелах, здатності передавати її в створених (самостійно чи за допомогою дорослого) висловленнях різних типів, стилів і жанрів;
- формування духовного світу учнів, цілісних світоглядних уявлень, загальнолюдських ціннісних орієнтирів, тобто прилучення через мову до культурних надбань українського народу й людства загалом.

¹ Українська мова: програма для загальноосвітніх навчальних закладів для 5-9-го класу; автори Г.Т. Шелехова, М.І. Пентилук, В.І. Новосьолова, Т.Д. Гнаткович, Н.Б. Коржова, К.В. Таранік-Ткачук.

Зміст освіти спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із затримкою психічного розвитку, відповідно до Державного стандарту має ценовий рівень. Відтак, у дітей із ЗПР упродовж навчання в основній ланці школи на основі достатньо скоригованих процесів пізнавальної сфери, розумової та мовленнєвої діяльності, набутих позитивних якостей особистості, мають бути сформовані повноцінні знання та вміння з української мови, які відповідають рівню освіти учнів основної ланки загальноосвітньої школи і забезпечують успішне навчання у старшій ланці школи та професійно-технічних училищах.

Однак варто пам'ятати, що в основній ланці загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із ЗПР навчаються діти зі стійкими недоліками навчально-пізнавальної діяльності, які не вдалося в достатній мірі скорегувати у початковій школі. Учні цієї вікової групи притаманна особлива ригідність, інертність мислення, у процесі виконання навчальних завдань домінування інтуїтивно-практичного мислення над понятійним, недостатня продуктивність розумових дій: аналізу, абстрагування, порівняння узагальнення, суттєве відставання в розвитку причинно-наслідкового мислення, недостатність самоконтролю, низька мотивація навчальної діяльності тощо.

Таким чином, *корекційно-розвивальними* завданнями курсу є:

- корекція та розвиток когнітивної сфери школярів із ЗПР;
- подолання мовленнєвого недорозвитку;
- розвиток у дітей із ЗПР мови та мовлення;
- вироблення навичок свідомого сприймання та розуміння зверненого мовлення;
- розвиток можливостей слухо-зорового сприймання мовлення;
- тренування у використанні мовних засобів висловлення думки;
- розвитку образного та словесно-логічного мислення;
- удосконалення та розширення знань з української мови в учнів із ЗПР.

Основною ідеєю курсу української мови в основній школі є забезпечення інтенсивного мовленнєвого та інтелектуального розвитку учнів із ЗПР. Володіння українською мовою, уміння спілкуватися, домагатися успіхів у процесі комунікації є тими характеристиками особистості, які здебільшого визначають досягнення людини практично в усіх галузях життя, сприяють її успішній адаптації до мінливих умов сучасного світу.

Пріоритетною ідеєю курсу української мови в основній школі є забезпечення інтенсивного мовленнєвого та інтелектуального розвитку учнів. Володіння українською мовою, уміння спілкуватися, домагатися успіхів у процесі комунікації є тими характеристиками особистості, які здебільшого визначають досягнення людини практично в усіх галузях життя, сприяють її успішній адаптації до мінливих умов сучасного світу.

Навчальний матеріал основної школи розподіляється відповідно до курсів української мови для 8 і 9 класів разом із державними вимогами до рівнів мовленнєвої, мовної, соціокультурної й діяльнісної компетентностей учнів зазначених класів.

Кожен із курсів для певного класу складається з чотирьох змістових ліній (*мовленнєвої, мовної, соціокультурної й діяльнісної, або стратегічної*), які подаються у формі таблиць. У мовленнєвій і мовній змістових лініях основними є чотири колонки: в одній із них подано зміст навчального матеріалу, а в двох інших відповідно – державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів і кількість годин, що виділяється на вивчення певної теми. Зміст четвертої колонки представлений спрямованістю корекційно-розвиткової роботи з учнями із ЗПР.

Зміст **мовленнєвої** змістової лінії викладається за принципом структурної систематичності, що передбачає поступове ускладнення й поглиблення мовленнєвознавчих понять і формування на основі їх умінь і навичок у всіх видах мовленнєвої діяльності (*аудіативних, читацьких, текстових*).

Зміст **мовної** змістової лінії подається за лінійним принципом, що доповнюється реалізацією системи міжпредметних і внутрішньопредметних зв'язків, які зумовлюють систематичне й різнобічне збагачення словникового запасу й граматичної будови мовлення учнів лексико-фразеологічними, граматичними, стилістичними засобами, удосконалення мовних, мовленнєвих умінь і навичок, умінь користуватися різними лінгвістичними словниками.

Зазначені **дві змістові лінії (мовленнєва й мовна)** є основними, які визначають безпосередній **предмет навчання**, його структуру, супроводжуються вимогами до рівня мовленнєвої й мовної компетентностей учнів, кількістю годин, що виділяються на їх засвоєння, а дві інші (**соціокультурна й діяльнісна (стратегічна)**) є **засобом** досягнення *основної освітньої мети* навчання української мови в основній школі.

Вимоги до засвоєння змісту мовленнєвої й мовної змістових ліній є спеціальними. Саме вони містять критерії, за якими визначається рівень навчальних досягнень учнів з предмета. А вимоги до соціокультурної й діяльнісної змістових ліній мають загальний характер, що підпорядковуються освітнім завданням перших двох змістових ліній, тому виконання їх *контролюється опосередковано*, через вимоги до засвоєння мовного й мовленнєвого компонентів змісту програми. Водночас володіння цими загальними вміннями й навичками є важливою умовою формування в учнів соціокультурної, діяльнісної компетентностей, які є одними зі складників комунікативної компетентності, умовою й показником загального особистісного розвитку школярів із затримкою психічного розвитку.

Комунікативно-функційний підхід, що лежить в основі навчання української мови, пріоритетним передбачає розвиток умінь і навичок мовленнєвої діяльності, а робота над мовною теорією, формування знань і

вмінь із мови підпорядковується завданням розвитку мовлення. Тому зміст програмного матеріалу в кожному класі розпочинається мовленнєвою змістовою лінією.

Отже, призначення **мовленнєвої** змістової лінії полягає в забезпеченні цілеспрямованого формування й удосконалення вмінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності – аудіюванні, читанні, говорінні, письмі на основі засвоєння мовленнєвознавчих понять, визначених у рубриці «Відомості про мовлення», оволодіння базовими вміннями й навичками використання мови в життєво важливих для певного віку сферах й ситуаціях спілкування (рубрика «Види робіт») (*мовленнєва компетентність*).

Реалізація її змісту здійснюється як на спеціальних уроках із розвитку мовлення, так і на уроках засвоєння основ науки про мову, що дає змогу зробити процес формування мовленнєвої компетентності учнів із ЗПР ефективнішим.

Призначення **мовної** змістової лінії здійснюється в процесі засвоєння учнями системних знань про мову й формування на основі їх відповідних умінь як засобу пізнання, спілкування, самовираження людини (*мовна компетентність*).

Соціокультурна змістова лінія є засобом опанування національних, загальнонародських культурних і духовних цінностей, нормами, які регулюють стосунки між поколіннями, статями, націями, сприяють естетичному й морально-етичному розвитку особистості, органічному входженню її в соціум. Змістове наповнення цієї змістової лінії здійснюється на основі добору соціокультурних відомостей освітніх галузей «Мови і літератури», "Суспільствознавство", "Мистецтво", а також інших освітніх галузей. Ця змістова лінія передбачає добір, опрацювання й конструювання тематично та стилістично орієнтованих текстів, що забезпечать розвиток комунікативних умінь і навичок (*соціокультурна компетентність*). *Окремо години на реалізацію цієї змістової лінії не виділяються.*

Роль **діяльнісної (стратегічної)** змістової лінії виявляється у формуванні мотивації навчання, здатності організовувати свою працю для досягнення результату, дає змогу вибудувати цілеспрямовану лінію поведінки для успішного виконання певного завдання; удосконаленні загальнонавчальних умінь, оволодінні **творчими, естетико-етичними вміннями**, які визначають успішність мовленнєвої діяльності. Загальнонавчальними вміннями передбачено: **загальнопізнавальні вміння** (зокрема інтелектуальні, інформаційні), наприклад, виділення в об'єктах ознак і властивостей, знаходження серед них основних, другорядних; порівняння й зіставлення, аналіз, синтез, узагальнення, оцінювання, класифікація; здійснення бібліографічного пошуку, уміння здобувати інформацію з різноманітних джерел, робота з текстом тощо; **організаційно-контрольні** (володіння способами організації навчальної діяльності (планування, розподіл роботи над певним завданням на етапи, оцінювання проміжних і кінцевих результатів, здійснення відповідних корективів тощо) (*діяльнісна компетентність*).

Реалізація цієї змістової лінії відбувається у процесі роботи над опрацюванням навчального матеріалу мовної, мовленнєвої й соціокультурної змістових ліній, а також використання засвоєного інтелектуально-операційного й ціннісного змісту інших навчальних предметів. *Окремо години на реалізацію діяльнісної змістової лінії теж не виділяються.*

Особливістю змісту пропонованої програми є систематичне використання в процесі опрацювання мовної змістової лінії **внутрішньопредметних зв'язків**: 1) з лексикою, фразеологією, прислів'ями й крилатими висловами; 2) з граматиною (морфологією й синтаксисом); 3) з культурою мовлення й стилістикою; 4) з текстом. Реалізація саме цих зв'язків визначає спрямування мовленнєвого розвитку школярів із ЗПР.

Здійснення практично на кожному уроці внутрішньопредметного зв'язку із лексикою й фразеологією, прислів'ями, приказками й крилатими висловами забезпечує можливість послідовно збагачувати мовлення учнів цими необхідними засобами. Важливе значення має також послідовне урізноманітнення граматичної будови мовлення школярів на рівні слова, словосполучення й речення. Загальновизнаною є й потреба в тому, щоб мовлення учнів було правильним не лише в правописному аспекті, а й стилістичному, а також в аспекті мовленнєвої культури. При цьому всі означені рівні й аспекти розвитку мовлення школярів можуть повноцінно реалізуватися лише за умови, якщо вони актуалізуються на найвищому рівні – рівні тексту. Саме на цьому рівні здійснюється вдосконалення вмінь досягати комунікативних цілей, тобто того, що має безпосередній вихід на мовленнєву практику.

Не менш важливим у навчанні мови є застосування **міжпредметних зв'язків**. Вони забезпечують інтеграцію мови з іншими предметами, активно впливають на розвиток інтелектуальних і моральних якостей особистості, свідомості й мислення її, комунікативних умінь і навичок.

З огляду на це структурування змісту навчання української мови як на рівні навчальних програм, так і підручників, з урахуванням зазначених внутрішньо- і міжпредметних зв'язків дає змогу нейтралізувати недоліки традиційної лінійної систематизації й викладу навчального матеріалу в програмах і підручниках, забезпечує можливість систематичного й різнобічного мовленнєвого розвитку учнів протягом усього періоду навчання в загальноосвітньому навчальному закладі.

Добір навчального матеріалу й організація вивчення української мови в основній школі здійснюється на основі застосування й поєднання **основоположних дидактичних і методичних принципів**, що наводяться нижче.

Зокрема *принцип взаємозв'язку навчання, виховання й розвитку* передбачає наявність у змісті й процесі навчання української мови таких елементів, які забезпечують гармонійну реалізацію визначених цим

принципом основних загальноосвітніх функцій навчального предмета. Окрім навчальної функції, що є провідною, доборою системи текстів, тематично визначених соціокультурною змістовою лінією, а також системою передбачених програмою усних і письмових висловлень має здійснюватися цілеспрямоване *патріотичне, морально-етичне, екологічне, естетичне виховання* учнів, які, зокрема, мають засвоїти, що на них лежить велика відповідальність за збереження, подальший розвиток української мови й культури як перед нашим народом, так і перед іншими націями світу, а також глибоко усвідомити, що мовленнєва діяльність їх обов'язково має бути носієм добра, а для цього потрібно виробляти звичку оцінювати її з погляду відповідності загальнолюдським моральним нормам і естетичним критеріям. При цьому розвивальний вплив під час сприймання чужого мовлення й створення власних висловлень буде тим вищий, чим послідовніше актуалізуватиметься зміст діяльної змістової лінії програми й чим активнішою буде участь учнів у цьому процесі.

Принцип демократизації й гуманізації навчання мови полягає в здійсненні методики партнерського співробітництва вчителя й учня задля досягнення визначеної програмою й прийнятої обома суб'єктами навчання освітньої мети. Це означає, що вчитель будує стосунки з учнями й учні між собою на *основі толерантності, взаємної довіри, теплоти, сердечності*, високо поціновує й заохочує щирі прояви інтелектуальної й емотивної діяльності школяра, що знаходять відображення у таких категоріях, як *самостійність, патріотизм, потяг до істини, до прекрасного, душевність, людяність, добротворча спрямованість, вірність заповітам предків, любов до природи тощо* і які виявляються не лише на словах, а й підкріплюються відповідними вчинками. Дотримання цього принципу утворює якісні світоглядні, морально-етичні, духовні зрушення в освітній культурі українського суспільства.

Принцип особистісної орієнтації навчання передбачає забезпечення вчителем оптимальних умов для різнобічного мовленнєвого розвитку кожного учня, урахування його індивідуальних особливостей, пізнавальних потреб, інтересів, прагнень, заохочення до самостійності у вивченні української мови, самопізнання й саморозвитку. З цією метою вчитель заохочує й надає допомогу у визначенні індивідуальної навчальної мети, плануванні й організації роботи над досягненням її учнями у міру готовності їх до самостійної пізнавальної діяльності. Найсприятливішими для реалізації цього принципу є такі методи та організаційні форми роботи, як дискусія, рольова гра, групова робота, керовані дослідження, проекти, самостійні дослідження, самооцінювання тощо.

Принцип урахування життєвої перспективи, суть якого полягає в презентації інформації, що дає змогу розв'язувати життєві завдання, зокрема відомості з риторики, стилістики й культури мовлення.

Принцип текстотворчості (текстоцентризму) передбачає засвоєння мовних знань і формування мовленнєвих умінь і навичок на основі текстів, усвідомлення структури тексту й функцій мовних одиниць у ньому, формування вмінь сприймати, відтворювати чужі й створювати власні висловлення, здійснювати міжпредметний зв'язок української мови та інших предметів.

Комунікативно-діяльнісний принцип означає вивчення мови як засобу спілкування і здійснюється в процесі взаємопов'язаного й цілеспрямованого вдосконалення чотирьох видів мовленнєвої діяльності учнів – аудіювання, читання, говоріння й письма. Цей принцип передбачає широке застосування інтерактивних методів навчання, оптимальне поєднання фронтальної, групово-парної та індивідуальної форм організації навчального процесу.

Важливість навчання учнів таких видів мовленнєвої діяльності, як аудіювання й читання зумовлена постійним зростанням потоку інформації й потребою орієнтуватися в ній, життєвою необхідністю формування в учнів мовленнєвої компетентності в процесі сприймання усних і письмових висловлень як важливого складника комунікативної компетентності.

Чільне місце у формуванні й розвитку мовленнєвих умінь і навичок посідає вдосконалення **аудіювання** (слухання-розуміння), що передбачає регулярне використання спеціально підготовлених, цілеспрямованих завдань із розвитку вмінь слухати й розуміти, аналізувати й оцінювати усне висловлення (зміст його, особливості побудови й мовного оформлення тощо), добір із прослуханої інформації тих елементів її, які необхідні для розв'язання комунікативних завдань. У кожному класі на формування життєво необхідних аудіативних умінь виділяються окремі години. Учні практично знайомляться з різновидами аудіювання (ознайомлювальне, вивчальне, критичне). На основі прослуханих текстів інструктивного характеру доцільно застосовувати завдання, що передбачають короткі відповіді на запитання за змістом тексту, складання плану прослуханого, вибір правильної відповіді з декількох запропонованих, спостереження за мовними зображувально-виражальними засобами; використовувати на уроках тексти художнього, публіцистичного, наукового (науково-навчального, науково-популярного різновидів) та інших стилів для диктантів, переказів, складання діалогів, читання вголос і мовчки, спостережень за мовними засобами, списування тощо.

Важливим аспектом навчання мови є формування навичок **читання мовчки**, практичне ознайомлення з різновидами його (ознайомлювальним, вивчальним, переглядовим). Школярі повинні навчитися читати мовчки незнайомий текст швидше, ніж уголос, розуміти й запам'ятовувати після одного прочитання фактичний зміст його, логічні відношення, закладені в тексті, розуміти основну думку, позицію автора, сприймати зображувально-виражальні засоби прочитаного твору. Робота з читання також спрямовується на формування інтересу до читання художніх, науково-популярних, публіцистичних текстів на уроках української мови, обсяг яких повинен збільшуватися з класу в клас. Під час **читання вголос** важливо передбачати комунікативний аспект цього виду мовленнєвої діяльності й розвивати в учнів уміння орієнтувати швидкість читання, чіткість

вимови, виразність, інтонаційну правильність на можливості, інтереси й потреби слухача, виробляти вміння виражати за допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, стилю тексту, авторського задуму тощо. *У кожному класі на формування життєво необхідних умінь із цього виду мовленнєвої діяльності виділяються також окремі години.*

Говоріння як вид мовленнєвої діяльності передбачає формування й розвиток умінь і навичок діалогічного й монологічного мовлення.

Формування вмінь і навичок говоріння здійснюється в процесі заучування учнями невеликих текстів, віршів, загадок, прислів'їв, приказок, матеріалів для рольових ігор тощо; складання відповідей на основі почутого або прочитаного тексту, усних повідомлень і відповідей на лінгвістичну тему тощо; переказування почутого або прочитаного (докладно, стисло, вибірково) текстів різних типів, стилів і жанрів мовлення; складання діалогів і монологічних висловлень різних типів, стилів і жанрів мовлення.

Навчання української мови передбачає розвиток навичок **письма**, написання робіт творчого характеру, серед яких усні й письмові перекази й твори різних типів, стилів і жанрів мовлення. При цьому оцінюється зміст і мовне оформлення (грамотність). Перекази й твори виступають підготовчими вправами до оволодіння учнями життєво необхідними жанрами мовлення (конспект, реферат, доповідь, виступ на зборах, під час дискусії, рецензія тощо). Для активізації мовленнєвої діяльності школярів відповідно до соціокультурної змістової лінії передбачено надавати перевагу таким темам для створення самостійних висловлень, які *були б пов'язані з життєвим досвідом учнів, зацікавлювали б їх, викликали інтерес, прагнення поділитися думками, зближували реальну й навчальну мовленнєву діяльність, мали б чітке виховне спрямування тощо.*

Заняття з української мови треба будувати так, щоб кожен із проведених видів робіт виконував свою роль у формуванні певного комунікативного вміння, щоб учні успішно оволодівали і монологічним, і діалогічним мовленням, спираючись на *знання про текст, види мовленнєвої діяльності, стилі, типи, жанри мовлення, ситуацію спілкування, набували культури мовлення й спілкування.*

Комунікативна діяльність має здійснюватися в ході розв'язання учнями системи усних і письмових мовленнєвих завдань у порядку наростання складності їх. Для надання школярам більше можливостей спілкуватися, висловлювати власні думки й почуття необхідно, зокрема, ширше впроваджувати групову форму проведення занять, індивідуалізувати й диференціювати систему письмових робіт.

Соціокультурний принцип вимагає вивчення мови на основі створеної українським народом оригінальної та яскравої культури, відображеної в міфології, традиціях і звичаях, усній народній творчості, у творах красного письменства, а також акумульованої в перекладних літературних творах культур інших народів, трансформація учнем відомостей із мови, літератури, історії та інших предметів, власного життєвого досвіду, що здійснюється у процесі підготовки усних і письмових творів, під час виконання творчих робіт інших жанрів, у власний погляд на життя, переконання, світоглядні настанови, ідеали, у знання культурних реальій, які забезпечують органічне входження в суспільство, визначення свого місця в ньому, реалізацію потенційних можливостей особистості. З цією метою ретельно добираються, конструюються й систематизуються тексти з виразним виховним спрямуванням і відповідна тематика творчих робіт, що передбачає формування патріотичних, морально-етичних, екологічних переконань і естетичних смаків.

Принцип органічного поєднання навчання мови й мовлення як засобу й способу мовленнєвої діяльності, змісту та форми її означає, що вивчення мовних понять, правописних правил, орфоепічних норм є не самоціллю, а засобом досягнення основної освітньої мети. Тому вивчення мовних понять, явищ, закономірностей, норм, по-перше, має здійснюватися не ізольовано від мовлення, а на основі тексту (висловлення) як результату мовленнєвої діяльності, по-друге, передбачати застосування вивченого в мовленнєвому процесі. По-третє, формування мовленнєвої компетентності повинно здійснюватися в ході аналізу актуальних навчальних і життєвих проблем, у розв'язанні яких учні бачать особистісний сенс, унаслідок чого формуються їхні пізнавальні мотиви щодо вивчення мови. Дотриманням цього принципу долається формальний характер мовної освіти.

Принцип здійснення поліфункціональності української мови в процесі навчання – комунікативної, пізнавальної, культуроносної, експресивної, естетичної, креативної тощо – засвідчує й реалізує, за умови вмілого його використання, невичерпні потенційні освітні можливості української мови, які визначають виняткову роль цього навчального предмета. Тому для реалізації цього принципу необхідний *комплект навчальних засобів*, який задовольняв би освітні потреби школярів, різнобічна *система завдань і вправ*, що передбачає актуалізацію й реалізацію зазначених функцій мови, а також *високий професійний рівень учителя*, спроможного керувати процесом здійснення зазначеного принципу.

Принцип практичної спрямованості навчання знаходить вияв у різнобічному й систематичному збагаченні мовлення учнів лексичними, фразеологічними, граматичними, стилістичними та іншими виражальними засобами мови, що мають здійснюватися в процесі реалізації міжпредметних, внутрішньопредметних зв'язків і забезпечити стабільний приріст та розширення лексичного запасу учнів, урізноманітнення граматичної будови їхнього мовлення, удосконалення вправності учнів у слововживанні, добір найдоцільніших синонімів на рівні лексеми, словосполучення, фразеологізму, речення в конкретному контексті й ситуації спілкування тощо. Окрім того, передбачається цілеспрямоване використання вивчених мовних понять, явищ, норм у сконструйованих реченнях, мікротекстах і текстах, щоб забезпечити формування комунікативних умінь і навичок. Велике значення надається самостійності учнів у виборі тем висловлень, вираженню особистого ставлення до предмета висловлення.

У програмі подано орієнтовний розподіл годин і резерв їх для використання на розсуд учителя, який має змогу за потреби вносити деякі корективи (години можуть використовуватися на засвоєння недостатньо вивченого або забутого, проведення консультацій, індивідуальних занять з учнями тощо).

8-й клас

Для закладів із українською мовою навчання: (105 год, 3 год. на тиждень із них 6 год. – резерв годин для використання на розсуд учителя)

Для закладів із російською мовою навчання: (70 год, 2 год. на тиждень із них 4 год. – резерв годин для використання на розсуд учителя)

Мовленнєва змістова лінія

№ п\п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
1	16 (заг.)	Відомості про мовлення Повторення відомостей про текст, стилі, жанри й типи мовлення, вимоги до мовлення, ситуацію спілкування; засоби міжфразового зв'язку в тексті. Різновиди аудіювання: ознайомлювальне, вивчальне, критичне. Особливості будови опису місцевості, пам'яток історії й культури. Жанри мовлення: оповідання, повідомлення, тематичні виписки, конспект прочитаного, протокол, витяг із протоколу, інтерв'ю, особливості їх будови.	Учень /учениця: усвідомлює такі поняття, як види, форми мовлення, вимоги до мовлення, складники ситуації спілкування; за допомогою вчителя розрізняє різновиди аудіювання й читання; аналізує текст, основні ознаки його й будову; за допомогою вчителя визначає загальні мовні засоби міжфразового зв'язку (<i>повторення й узагальнення знань</i>); за допомогою вчителя розрізняє стилі (розмовний, художній, науковий, офіційно-діловий, публіцистичний), сферу використання їх, типи (розповідь, опис місцевості, пам'яток історії і культури, роздум) і жанри мовлення (оповідання, повідомлення, тематичні виписки, конспект, протокол, витяг із протоколу, інтерв'ю); за підказкою вчителя виявляє стилістичні помилки в тексті й виправляє їх.	Розвиток пізнавальної діяльності. Покращення навички розуміння текстів. Закріплення розуміння текстів різних жанрів (оповідання, повідомлення, тематичні виписки, конспект прочитаного, протокол, витяг із протоколу, інтерв'ю). Розвиток мовлення і культури спілкування. Удосконалення слухання із застосуванням трьох різновидів (ознайомлювального, вивчального та критичного). Розширення здатності оперування в усному та писемному мовленні різними стилями мовлення (розмовним, художнім, науковим, офіційно-діловим, публіцистичним). Формування у процесі аудіювання і читання навички виявляти стилістичні помилки в текстах й виправляти їх. Сприяння опануванню навичкою оперування різними стилями мовлення у спілкуванні та в ході формулювання думки в писемному мовленні. Розвиток емоційно-вольової сфери. Усвідомлення емоційних відмінностей у текстах, що належать до різних стилів мовлення. Розвиток уміння розрізняти за допомогою емоційного інтонування стилі та жанри мовлення. Розвиток особистості. Розвиток комунікативно компетентної особистості, яка здатна до ефективної мовленнєвої діяльності та поведінки.
2	1	Види робіт <u>Сприймання чужого мовлення:</u> <u>Аудіювання (слухання-розуміння)</u> Слухання-розуміння текстів, що належать до стилів: розмовного, художнього, офіційно-ділового, публіцистичного, наукового; типів: розповідь, опис (зокрема опис місцевості,	Учень /учениця: самостійно чи за допомогою учителя розуміє фактичний зміст, тему та основну думку висловлень інших людей з одного чи двох прослуховувань (розповіді, лекції, повідомлення, телепередачі та ін.), стежачи за особливостями змісту й мовного оформлення їх	Розвиток пізнавальної діяльності. Розширення здатності сприймання та розуміння зверненого мовлення. Виділення та розрізнення стилів, типів та жанрів мовлення сприйнятих на слух. Розвиток дискурсивного мислення. Встановлення і усвідомлення причинно-наслідкових

№ п\п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
1		пам'яток історії й культури), роздум; жанрів мовлення (оповідання, стаття, повість, п'єса, нарис, вірш, байка), різноманітні жанри фольклору. Сприймання на слух текстів, які містять аргументацію для підтвердження двох чи більше поглядів, думок; також прямо виражену спонукальну інформацію. Читання мовчки і вголос Читання мовчки текстів, що належать до стилів: розмовного, художнього, офіційно-ділового, наукового, публіцистичного; типів: розповідь, опис (зокрема опис місцевості, пам'яток історії й культури), роздум; жанрів мовлення (оповідання, стаття, повість, п'єса,	(тривалість звучання художнього тексту 700-800 слів 7-8 хв., інших стилів обсягом 600-700 слів – 6-7 хв.); за допомогою вчителя визначає причинно-наслідкові зв'язки, зображувально-виражальні засоби в текстах, складніших за змістом, ніж у попередніх класах; самостійно чи за допомогою учителя користується залежно від мети й мовленнєвої ситуації різновидами слухання: <i>ознайомлювальним</i> (розуміє загальний зміст повідомлення), <i>вивчальним</i> (усвідомлює всі елементи почутого й запам'ятовує їх, розрізняє основну і другорядну інформацію), <i>критичним</i> (творчо, критично формулює власні судження); самостійно чи за допомогою учителя визначає зображувально-виражальні засоби тексту (зокрема помічає мовні засоби, що забезпечують зв'язність тексту); аргументи, використані в тексті для підтвердження двох чи більше поглядів, думок; прямо виражену спонукальну інформацію в тексті; за навідними питаннями вчителя формулює висновки щодо сприйнятого; оцінює прослухане, співвідносячи його із задумом мовця, власним життєвим досвідом). Учень /учениця: читає мовчки незнайомий текст, складніший і довший, ніж у попередніх класах (швидкість читання – 130-240 слів за хв.); за допомогою вчителя користується залежно від мети й мовленнєвої ситуації <i>вивчальним</i> різновидом читання (глибоко проникаючи в зміст тексту, розуміє взаємозв'язок, послідовність його композиції, з'ясовує незрозумілі фрази, дає власні визначення, максимально повно охоплює нову інформацію,	зв'язків у прослуханих текстах. Розвиток мовлення і культури спілкування. Послугується залежно від мети й мовленнєвої ситуації різновидами слухання. Вправляється у формулюванні висновків та оціночних суджень щодо сприйнятого та прослуханого. Розвиток емоційно-вольової сфери. Спонукання до використання емоційно забарвлених оціночних суджень щодо переданого в текстах. Розширення здатності оперування аргументацією для підтвердження двох чи більше поглядів, думок. Розвиток особистості. Розвиток жанрової і дискурсивної компетенції особистості. Розвиток пізнавальної діяльності. Удосконалення уміння мовчки читати тексти, що належать до різних стилів; типів та жанрів мовлення та розрізняти їх. Вправляння в осмисленні змісту текстів шляхом розвитку умінь: виділяти в тексті складні для розуміння слова та

№ п\п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
		нарис, замітка, вірш, байка), різноманітних жанрів фольклору. Сприймання в прочитаному тексті різноманітної аргументації під час обговорення певної проблеми; також прямо вираженої спонукальної інформації. Вивчальне читання (практично). Робота з книжкою: передмова в книжці. Виразне читання вголос художніх, наукових, публіцистичних, ділових текстів, що належать до таких жанрів мовлення: стаття, оповідання, повість, нарис, п'єса, замітка, легенда, байка, вірш, пісня, прислів'я й приказки (вивчення деяких напам'ять або близько до тексту).	визначає основне й другорядне в тексті, причинно-наслідкові зв'язки між явищами); самостійно чи за допомогою вчителя розрізняє в тексті прямо виражену спонукальну інформацію, різноманітну аргументацію; робить короткі записи (план, тематичні виписки, конспект) у процесі читання; самостійно чи за допомогою вчителя ставить запитання під час читання й шукає на них відповідь; оцінює прочитане з погляду змісту, форми, авторського задуму й мовного оформлення. Учень /учениця: виразно читає вголос знайомі (складніші за сприйняттям, ніж у попередніх класах) і незнайомі тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення, з достатньою швидкістю (80-120 слів за хв.), відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм, виражаючи за допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, стилю тексту, авторський задум; самостійно чи за допомогою вчителя оцінює прочитаний уголос текст із погляду його змісту, форми, задуму й мовного оформлення.	з'ясовувати їхнє значення; ставити різного виду запитання до текстів, користуватися додатковою інформацією; знаходити в тексті ключові слова, що важливі для розуміння; розрізнявати пряме і переносне значення слів, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Розвиток мовлення і культури спілкування. Розвиток та вдосконалення правильності, швидкості, виразності й усвідомленості читання. Спонукування до висловлювання особистісного ставлення до вчинків героїв, надання найпростішої морально-етичної оцінки ситуацій, з опорою на власний досвід. Розвиток емоційно-вольової сфери. Отримання позитивних емоцій та почуття задоволеності від прочитаного твору. Формування здатності емоційно реагувати на зміст прочитаного твору, виявляти й усвідомлювати свої почуття, освоєння умінь висловлювати власні оцінні судження, використовуючи адекватні мовленнєві засоби. Розвиток особистості. Формування уміння розрізняти вчинки персонажів літературних творів та виявляти співчуття і співрадість до персонажів. Сприяння усвідомленню того, що є позитивні і негативні вчинки героїв твору і дітей. Диференціювання дій персонажів за якісними характеристиками та поглиблення розуміння необхідності наслідувати позитивні якості та вчинки літературних персонажів.
3		<u>Відтворення тексту:</u> Перекази за складним планом. Говоріння: Вибірковий переказ розповідного тексту з елементами опису пам'яток історії й культури в художньому стилі. Стислий переказ тексту публіцистичного	Учень /учениця: переказує самостійно чи з опорою на питання вчителя (усно чи письмово) прослуханий або прочитаний текст художнього й публіцистичного стилів мовлення обсягом (для докладного переказу 250-300 слів, стислого й вибіркового – в 1,5-2 рази більше),	Розвиток пізнавальної діяльності. Формування уміння спочатку за запитаннями вчителя, а далі самостійно передавати зміст прочитаного, виконувати усний та письмовий вибіркового переказ розповідного тексту. Розвиток уміння здійснювати контроль та самоконтроль у змісті, будові й мовному оформленні висловлення.

№ п\п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
		стилю (зокрема на основі прослуханих телепередач). Письмо: Стислий переказ розповідного тексту з елементами опису місцевості в художньому стилі. Докладний переказ розповідного тексту з елементами опису пам'яток історії й культури в публіцистичному стилі.	підпорядковуючи висловлення темі та основній думці, дотримуючись композиції, мовних, стильових особливостей та авторського задуму, уникає стилістичних помилок; самостійно чи за допомогою вчителя знаходить і виправляє недоліки в змісті, будові й мовному оформленні висловлення; за навідними питаннями вчителя оцінює текст щодо його змісту, форми, авторського задуму й мовного оформлення.	Розвиток мовлення і культури спілкування. Розвиток умінь усно та письмово описувати пам'ятки історії і культури. Вправлення в стислому усному переказі змісту тексту публіцистичного стилю (на основі прослуханих телепередач). Закріплення умінь стисло переказувати розповідний текст з елементами опису місцевості в художньому стилі. Вправлення у докладному переказі розповідного тексту з елементами опису пам'яток історії й культури в публіцистичному стилі.
4		Створення власних висловлень Діалогічне мовлення: Говоріння й письмо <i>Діалог</i> , складений на основі телепередач, дібраних запитань за текстом, як обмін думками, повідомлення, відповідно до створеної в класі ситуації спілкування, пов'язаної із життєвим досвідом учнів, дискусійного характеру, розігрування його в різних стилях мовлення.	Учень /учениця: складає усний і письмовий діалог (орієнтовно 10-12 реплік для двох учнів) як обмін думками, повідомлення на основі самостійно дібраних запитань за текстом, прослуханих телепередач, що містять розповідь чи роздум дискусійного характеру; самостійно чи за допомогою вчителя додає чи змінює окремі репліки діалогу відповідно до зміненої ситуації спілкування; намагається підтримувати діалог, використовуючи репліки для стимулювання, формули мовленнєвого етикету, демонструючи певний рівень вправності в процесі діалогу (стислість, виразність, доречність тощо), дотримуючись норм української літературної мови; намагається самостійно обрати аспект запропонованої теми, висловлюючи особисту думку щодо обговорення її, використовуючи цікаві, переконливі аргументи на захист своєї позиції, із власного життєвого досвіду, змінюючи свою думку в разі незаперечних аргументів співрозмовника; самостійно чи за допомогою оцінює текст (його зміст, форму, будову й мовне оформлення). Учень /учениця:	Розвиток пізнавальної діяльності. Розвиток децентрації у процесі розвитку діалогічного мовлення. Розвиток мовлення і культури спілкування. Формування умінь самостійно чи на основі запропонованої теми складати та розігрувати діалог в різних стилях мовлення. Розвиток умінь висловлювати власну думку при обговоренні певної теми та умінь її аргументувати. Розвиток емоційно-вольової сфери. Розвиток здатності розуміти емоції партнера у відповідності з різними комунікативними ситуаціями у процесі діалогічного спілкування. Розвиток особистості. Усвідомлення власної особистої думки (точки зору, позиції) в колективному діалогічному обговоренні. Розширення здатності оперування цікавими та переконливими аргументами на захист своєї позиції у діалогічній взаємодії. Розвиток здатності змінювати свою думку в разі незаперечних аргументів партнера в діалогічній взаємодії.

№ п\п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
		Монологічне мовлення: Твори за складним планом. Говоріння: Твір-опис місцевості (вулиці, села, міста) на основі особистих спостережень і вражень у художньому стилі. Твір-опис пам'яток історії й культури за картиною в публіцистичному стилі. Повідомлення на тему про мову, що потребує зіставлення й узагальнення матеріалу в науковому стилі. Письмо: Твори-описи місцевості (вулиці, села, міста), пам'яток історії й культури на основі особистих спостережень і вражень у художньому стилі. Конспект прочитаного науково-навчального тексту; тематичні виписки. Інтерв'ю в публіцистичному стилі. <i>Ділові папери.</i> Протокол. Витяг із протоколу.	за допомогою дорослого складає усні й письмові твори (за складним планом, обираючи відповідний ситуації спілкування й комунікативному завданню стиль мовлення (розмовний, художній, науковий, публіцистичний, офіційно-діловий), використовуючи різні типи мовлення (зокрема твір-опис місцевості, твір-опис пам'яток історії й культури) і жанр мовлення (конспект прочитаного, тематичні виписки, інтерв'ю, протокол, витяг із протоколу); використовує засоби образності в тексті, передає причинно-наслідкові зв'язки; намагається додержуватись основних вимог до мовлення й правил спілкування; намагається знайти та виправити недоліки в змісті, будові, мовному оформленні власного й чужого висловлення; самостійно чи за допомогою вчителя оцінює текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення).	Розвиток пізнавальної діяльності. Розвиток мовлення і культури спілкування. Вправляння в умінні висловити власне враження (усно та письмово) про місцевість (вулицю, місто, село) у художньому стилі за поданим учителем планом. Розвиток уміння написати протокол та робити витяг із протоколу. Додержання основних вимог до мовлення та правил спілкування. Сприяння оволодінню вмінням конспектувати прочитане в науково-навчальних текстах та робити тематичні виписки. Розвиток емоційно-вольової сфери. Формування уміння ідентифікувати зображену на картині пам'ятку історії й культури та висловлювати власні судження. Розвиток особистості. Розвиток уміння розкривати особистість співрозмовника в інтерв'ю (публіцистичний стиль).
Міжпредметні зв'язки. Роздуми з елементами аналізу художнього твору, письмова порівняльна й групова характеристика літературних героїв (література).				

Мовна змістова лінія

№ п/п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
1	50 (заг.) 1	Вступ Мова—найважливіший засіб спілкування, пізнання і впливу.	Учень /учениця: усвідомлює значення мови як найважливішого засобу пізнання, спілкування і впливу.	Розвиток особистості. Розвиток комунікативної особистості дитини. Усвідомлення значення мови як найважливішого засобу пізнання, спілкування і впливу.

№ п/п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
2	3	Повторення та узагальнення вивченого Лексикологія. Фразеологія. Основні правила правопису (за вибором учителя).	Учень /учениця: намагається використовувати вивчені поняття у власних висловленнях; за допомогою вчителя аргументує належність слова до певної групи лексики; використовує доречно в мовленні вивчені групи лексики, фразеологізми; користується словниками різних видів.	Розвиток пізнавальної діяльності. Оперування вивченими поняттями у власних висловленнях. Заохочення до користування словниками різних видів. Розвиток мовлення і культури спілкування. Закріплення уміння оперувати в мовленні вивченою групою лексики, фразеологізмами. Розвиток емоційно-вольової сфери. Розвиток уміння засобами лексики та фразеології передавати емоційний стан людини та висловлювати емоційну оцінку явищ і процесів. Розвиток особистості. Усвідомлення належності слова до певної групи лексики.
3	4	Синтаксис. Пунктуація Словосполучення й речення. Словосполучення. Будова й види словосполучень за способами вираження головного слова. Речення. Речення прості й складні (повторення), двоскладні та односкладні Внутрішньопредметні зв'язки: Граматика. Спостереження за використанням вивчених частин мови в ролі головного й залежного слова. Граматична помилка та умовне позначення її (практично). Культура мовлення. Практичне засвоєння словосполучень, у яких допускаються помилки у формі залежного слова; синонімічність словосполучень різної будови, зворотний порядок слів як засіб виразності мовлення. Міжпредметні зв'язки. Інверсія в художньому творі (література).	Учень /учениця: за підказкою вчителя розрізняє поняття синтаксис й пунктуація, головне й залежне слово в словосполученні; будує речення різних видів; аналізує й оцінює виражальні можливості словосполучень і речень різних видів (самостійно чи за допомогою вчителя); намагається правильно ставити розділові знаки; обґрунтовує використання їх за допомогою вивчених правил; самостійно та за допомогою вчителя конструює словосполучення і речення різних видів, а також синонімічні; за допомогою вчителя редагує тексти, надаючи їм більшої виразності за допомогою вивчених мовних засобів; намагається використовувати виражальні можливості речень вивчених видів у власному мовленні.	Розвиток пізнавальної діяльності. Закріплення розуміння понять «синтаксис» й «пунктуація». Покращення навички розрізнення головного та залежного слова в словосполученні. Збагачення та уточнення синонімічних понять. Розвиток мовлення і культури спілкування. Удосконалення навички побудови речень різних видів. Вправлення в навичці редагування текстів. Розвиток емоційно-вольової сфери. Усвідомлення виражальних можливостей словосполучень і речень різних видів. Спонування до використання виражальних можливостей речень.

№ п/п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
4	8	Просте речення. Двоскладне речення. Головні і другорядні члени речення Підмет і присудок. Способи вираження підмета. Простий і складений присудок (іменний і дієслівний). Способи вираження присудка. Узгодження головних членів речення. Речення поширені і непоширені (повторення). Порядок слів у реченні. Логічний наголос. Означення, додаток і обставини як другорядні члени речення (повторення). Прикладка як різновид означення. Види обставин (за значенням), способи вираження їх. Порівняльний зворот. Правопис: Тире між підметом і присудком. Написання непоширених прикладок через дефіс; прикладки, що беруться в лапки. Виділення порівняльних зворотів комами. Внутрішньопредметні зв'язки: Культура мовлення й стилістика. Дотримання порядку слів у реченні, логічного наголосу. Правильне використання форм присудка при підметі, вираженому словосполученням або складноскороченим словом. Стилiстична роль означень і порівняльних зворотів у художньому мовленні. Міжпредметні зв'язки. Епітет і порівняння як художні прийоми (література).	Учень /учениця: самостійно чи за допомогою вчителя розрізняє головні і другорядні члени речення; за допомогою вчителя визначає види присудків, обставин у реченнях, прикладку як різновид означення, способи вираження підмета, присудка й обставин; за допомогою вчителя пише прикладки відповідно до орфографічних норм і обґрунтовує написання; правильно ставить розділові знаки між підметом, присудком і при порівняльних зворотах; обґрунтовує їх за допомогою вивчених правил (самостійно чи за допомогою); за допомогою вчителя знаходить і виправляє орфографічні та пунктуаційні помилки на вивчені правила; намагається інтонувати правильно речення різних видів, беручи до уваги й логічний наголос для передачі різних змістових та емоційних відтінків значення; за навідними питаннями вчителя аналізує будову простого двоскладного речення, будову тексту, засоби зв'язку речень у ньому; оцінює виражальні можливості простого двоскладного речення в текстах різних стилів; удосконалює будову розповідного тексту з елементами опису для зацікавлення слухачів, використовуючи засоби зв'язку речень у тексті; правильно будує висловлення на певну соціокультурну тему, використовуючи вивчені засоби зв'язку речень; створює тексти різних стилів і типів, використовуючи синонімічні конструкції.	Розвиток пізнавальної діяльності. Виділення та розрізнення головних та другорядних членів речення. Встановлення видів присудків, обставин у реченнях, розрізнення прикладки як різновиду означення, способів вираження підмета, присудка й обставин. Спонування до аналізу будови простого двоскладного речення, будови тексту, засобів зв'язку речень у ньому. Розвиток мовлення і культури спілкування. Вправлення в правильному написанні прикладок відповідно до орфографічних норм; знаходження їх у реченнях і текстах та доцільне вживання і використання у мовленні. Сприяння опануванню умінням правильно ставити розділові знаки між підметом, присудком і при порівняльних зворотах. Розвиток емоційно-вольової сфери. Усвідомлення ролі інтонування як засобу передачі різних змістових та емоційних відтінків значення. Поглиблення розуміння стилістичної ролі означень і порівняльних зворотів у художньому мовленні.

№ п/п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
5	7	Односкладне речення. Односкладні прості речення з головним членом у формі присудка (означено-особові, узагальнено-особові, неозначено-особові, безособові) і підмета (називні). Односкладне речення як частина складного речення. Повні й неповні речення. Незакінчені речення, стилістичні функції їх. Правопис. Тире в неповних реченнях. Внутрішньопредметні зв'язки: Культура мовлення. <i>Речення двоскладні і односкладні різних видів як синтаксичні синоніми. Уживання в описах називних речень для позначення часу й місця.</i> <i>Використання неповних речень у діалозі, а також у складних реченнях для уникнення невиправданих повторень. Правильне інтонуювання неповних речень.</i> Міжпредметні зв'язки. Односкладні й неповні речення як виражальний засіб у художніх творах (література).	Учень /учениця: розрізняє односкладні й неповні речення, виділяє їх з-поміж інших видів речень; за допомогою вчителя визначає види односкладних речень (також у складних реченнях); за допомогою вчителя оцінює виражальні можливості й роль односкладних і неповних речень у текстах художнього, розмовного, публіцистичного стилів; розрізняє неповні й незакінчені речення; намагається правильно інтонувати неповні речення; за допомогою ставить правильно тире в неповних реченнях і обґрунтовує його використання; знаходить і виправляє пунктуаційні помилки на вивчені правила (самостійно чи за допомогою вчителя); конструює односкладні речення вивчених видів, а також неповні речення (з опорою на зразок, схему); намагається правильно їх використовувати у власному мовленні; за допомогою вчителя будує текст на соціокультурну тему, використовуючи виражальні можливості односкладних і неповних речень.	Розвиток пізнавальної діяльності. Виділення та розрізнення односкладних та неповних речень, визначення їх з-поміж інших видів речень. Спонування до визначення видів односкладних речень. Розвиток мовлення і культури спілкування. Сприяння опануванню уміння знаходити та виправляти пунктуаційні помилки в текстах. Прилучення до конструювання тексту на соціокультурну тему із використанням виражальних можливостей односкладних і неповних речень. Розширення здатності конструювати односкладні речення вивчених видів, а також неповні речення. Розвиток емоційно-вольової сфери. Усвідомлення виражальних можливостей та ролі односкладних і неповних речень у текстах різних стилів. Розширення здатності інтонувати неповні речення.
6	5	Просте ускладнене речення. Речення з однорідними членами Однорідні члени речення (із сполучниковим, безсполучниковим і змішаним зв'язком). Поширені і непоширені однорідні члени речення. Смислові відношення між однорідними членами речення (єднальні, протиставні, розділові). Речення з кількома рядами однорідних членів. Однорідні і неоднорідні означення. Узагальнювальні слова в	Учень /учениця: самостійно чи за допомогою вчителя знаходить речення з однорідними членами (непоширеними й поширеними), із узагальнювальними словами, різними рядами однорідних членів у межах одного речення; за допомогою вчителя розрізняє однорідні і неоднорідні члени речення;	Розвиток пізнавальної діяльності. Виділення та розрізнення речення з однорідними членами (непоширеними й поширеними), із узагальнювальними словами, різними рядами однорідних членів у межах одного речення. Вправлення в розрізненні однорідних та неоднорідних членів речення. Розвиток мовлення і культури спілкування. Спонування до правильного використання на письмі

№ п/п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
		реченнях з однорідними членами (повторення й поглиблення). Правопис. Кома між однорідними членами речення. Двокрапка й тире при узагальнювальних словах у реченнях з однорідними членами. Внутрішньопредметні зв'язки: Культура мовлення. Правильна будова речень із сполучниками <i>не лише.., а й..; як..., так і.</i> Інтонація речень з однорідними членами (зокрема із узагальнювальними словами). Міжпредметні зв'язки. Ряди різних за характером слів у ролі однорідних членів речення як засіб художньої виразності (література).	за допомогою визначає смислові відношення між однорідними членами речення; намагається правильно ставити розділові знаки при однорідних членах речення й обґрунтовує їх; знаходить і виправляє пунктуаційні помилки на вивчені правила (самостійно чи за допомогою вчителя); правильно інтонуює речення з однорідними членами; за допомогою вчителя аналізує й оцінює виражальні можливості речень з однорідними членами в різних стилях мовлення; за зразком конструює речення, до складу яких входять однорідні члени з різними типами зв'язку між ними, зокрема з парними сполучниками, узагальнювальними словами при однорідних членах; за умови надання допомоги буде висловлення в різних стилях мовлення, використовуючи виражальні можливості речень з однорідними членами в усному й писемному мовленні.	розділових знаків при однорідних членах речення. Розширення здатності конструювати речення, до складу яких входять однорідні члени з різними типами зв'язку між ними, зокрема з парними сполучниками, узагальнювальними словами при однорідних членах. Розвиток емоційно-вольової сфери. Вправлення в правильному інтонуванні речень із однорідними членами. Розвиток навички аналізу та оцінювання виражальних можливостей речень з однорідними членами в різних стилях мовлення.
7	5	Речення із звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями). Звертання непоширені і поширені. Риторичне звертання. Вставні слова (словосполучення, речення). Групи вставних слів і словосполучень за значенням. Правопис. Розділові знаки при звертанні й вставних словах. Внутрішньопредметні зв'язки: Культура мовлення. Використання звертань і вставних слів (словосполучень, речень) для передачі	Учень /учениця: за допомогою вчителя знаходить і розрізняє звертання, вставні слова (словосполучення, речення) у реченні; аналізує й оцінює виражальні можливості речень зі звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями) у тексті (самостійно чи за допомогою); за допомогою визначає в тексті риторичні звертання й усвідомлює стилістичну роль їх;	Розвиток пізнавальної діяльності. Виділення та розрізнення звертання, вставних слів (словосполучень, речень) у реченні. Вправлення в розрізненні звертань, вставних слів (словосполучень, речень) у реченні. Розвиток мовлення і культури спілкування. Формування здатності визначати в текстах риторичні звертання та розуміння їх стилістичної ролі. Розширення здатності конструювати речення, до складу яких входять звертання, вставні слова в усному та писемному мовленні.

№ п/п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
		ставлення до адресата. Синонімічність вставних слів і речень у тексті. Інтонація речень із звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями). Міжпредметні зв'язки. Використання риторичних звертань у художньому творі (література). Використання вставних слів для зв'язку частин наукового тексту (математика, фізика, історія та ін.)	намагається ставити розділові знаки при звертаннях, вставних словах (словосполученнях, реченнях), обґрунтовує їх; знаходить і виправляє помилки на вивчені пунктуаційні правила (самостійно чи за допомогою); за зразком конструє та інтонує правильно речення зі звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями); за допомогою вчителя використовує виражальні можливості речень зі звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями) в усному й писемному мовленні.	Розвиток емоційно-вольової сфери. Розвиток здатності аналізувати та оцінювати виражальні можливості речень зі звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями) у текстах.
8	13	Речення з відокремленими членами. Поняття про відокремлення. Відокремлені другорядні члени речення (також уточнювальні). Правопис. Розділові знаки при відокремлених й уточнювальних членах речення. Внутрішньопредметні зв'язки: Культура мовлення й стилістика. Правильна будова речень із дієприкметниковими й дієприслівниковими зворотами. Інтонація речень із відокремленими й уточнювальними членами. Синонімічність простих речень із відокремленими членами й складних речень. Міжпредметні зв'язки. Відокремлення як засіб художнього зображення (література); використання конструкцій із відокремленням у текстах наукового стилю (історія, географія, фізика, література та ін.).	Учень /учениця: з допомогою вчителя знаходить відокремлені й уточнювальні члени в реченні; правильно розставляє розділові знаки при відокремлених і уточнювальних членах речення й обґрунтовує їх (самостійно чи за допомогою); знаходить і виправляє допущені пунктуаційні й граматичні помилки (самостійно чи за допомогою); за зразком правильно інтонує речення з відокремленими й уточнювальними членами речення; за допомогою вчителя аналізує й оцінює виражальні можливості речень із відокремленими й уточнювальними членами в текстах різних стилів; за зразком будує висловлення в публіцистичному й науковому стилях, використовуючи виражальні можливості	Розвиток пізнавальної діяльності. Виділення та розрізнення у реченні відокремлених та уточнювальних членів. Розвиток мовлення і культури спілкування. Розвиток навички правильно розставляти на письмі розділові знаки при відокремлених і уточнювальних членах речення. Розширення здатності будувати висловлення в публіцистичному й науковому стилях, використовуючи виражальні можливості речень із відокремленими й уточнювальними членами речення в усному й писемному мовленні. Розвиток емоційно-вольової сфери. Вправління в навичці правильно інтонувати речення з відокремленими й уточнювальними членами речення.

№ п\п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
			речень із відокремленими й уточнювальними членами речення в усному й писемному мовленні.	
9	4	Повторення в кінці року відомостей про словосполучення й просте речення.	Учень /учениця: за допомогою вчителя систематизує вивчені відомості зі синтаксису й пунктуації; правильно використовує їх у власному мовленні; доцільно застосовує виражальні можливості синтаксичних засобів для досягнення комунікативної мети.	Розвиток пізнавальної діяльності. Узагальнення та систематизація вивчених відомостей з синтаксису й пунктуації. Розвиток мовлення і культури спілкування. Спонування до використання відомостей з синтаксису й пунктуації у власному мовленні. Розвиток особистості. Усвідомлення значення синтаксичних засобів для досягнення комунікативної мети у процесі спілкування.

Соціокультурна змістова лінія

Орієнтовний зміст навчального матеріалу			Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
Сфери відношень	Тематика текстів	Теми висловлень учнів		
Я і українська мова й література.	Найвидатніші постаті в українській культурі. Письменники про українську мову.	«Мова – втілення думки. Що багатша думка, то багатша мова (М. Рильський)».	Учень /(учениця): сприймає, аналізує, оцінює прочитані чи почуті відомості й добирає й використовує ті з них, які необхідні для досягнення певної комунікативної мети (самостійно чи за допомогою вчителя); намагається використовувати українську мову як засіб формування ціннісної позиції щодо громадянського патріотизму, любові до Батьківщини й української природи, почуття гордості за свою країну, поваги до її історії, культури й історичних пам'яток, сімейних цінностей, визнання цінності здоров'я свого й інших, оптимізм у сприйманні світу; усвідомлює необхідність бути готовим і здатним дотримуватися морально-етичних норм стосовно дорослих і ровесників у школі, позашкільному житті, дома, суспільно корисній діяльності.	Розвиток пізнавальної діяльності. Закріплення розуміння ролі народних традицій, вірувань, релігії, християнської моралі, свят, міфології, фольклорної творчості, художньої літератури у формуванні світогляду українців. Прилучення дітей до ознайомлення з текстами в яких письменники висловлюються про українську мову. Розширення знань через ознайомлення з текстами про традиційну родинну обрядовість (народження дитини, ім'я наречення, кумівство, весілля тощо). Розвиток мовлення і культури спілкування. Спонування до обговорення і дискурсу (усного та письмового) в аспекті мови й літератури; Батьківщини (її природи, історії); національної культури; мистецтва; у відношенні до Іншого та в ключі самоусвідомлення. Розширення кола читання текстів у ключі відношень: «Я і українська мова й література»; «Я і Батьківщина»; «Я і національна культура»; «Я і мистецтво»; «Я і ти»; «Я як особистість». Вправлення в переказі текстів на теми: «Мистецтво як засіб творення особистості»; «Традиційні ремесла й промисли українців». Розвиток уміння висловлювати думку з тем: «Як я розумію дружбу», «Хто для мене є взірцем?». Розвиток емоційно-вольової сфери. Формування емпатійного ставлення до природи. Вираження почуттів та морально-етичних норм стосовно дорослих та однолітків у школі, позашкільному житті, вдома, суспільно корисній діяльності. Розвиток особистості. Розширення та усвідомлення сфери відношень «Я» в аспекті: мови й літератури; Батьківщини (її природи, історії); національної культури; мистецтва; у
Я і Батьківщина (її природа, історія).	Любов до природи. Екологічний стан природи в Україні. Охорона довкілля. «Червона книга».	«Ми є. Були. І будем ми. Й Вітчизна наша з нами» (І.Багряний), «Земля не вибачає байдужості».		
Я і національна культура (звичаї, традиції, свята, культура взаємин, українська пісня).	Роль народних традицій, вірувань, релігії, християнської моралі, свят, міфології, фольклорної творчості, художньої літератури у формуванні світогляду українців. Унесок українців у світову культуру. Збагачення української культури духовними скарбами інших народів.	«Людина створила культуру, а культура – людину», «Традиційні ремесла й промисли українців», «Володимирський собор – перлина українського церковбудування», «Покликання людини: пізнавати істину, творити добро, примножувати красу».		
Я і мистецтво (традиційне й професійне)	Архітектурна традиція на теренах України. Народна архітектура. Найвизначніші архітектурні споруди в Україні. Видатні українські архітектори.	«Мистецтво як засіб творення особистості».		
Я і ти (члени родини, друзі, товариші).	Традиційна родинна обрядовість (народження дитини, ім'я наречення, кумівство, весілля тощо) та її сучасна трансформація.	«Як я розумію дружбу», «Хто для мене є взірцем?».		

Орієнтовний зміст навчального матеріалу			Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
Сфери відношень	Тематика текстів	Теми висловлень учнів		
Я як особистість	Шляхи самопізнання й життєтворчості	«На світі той наймудріший, хто найдужче любить життя» (В.Симоненко) , «Що робить людину великою?».		відношенні до Іншого та в ключі самоусвідомлення.

Діяльнісна (стратегічна) змістова лінія

Види загально-навчальних вмінь	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
Організаційно-контрольні	Учень (учениця) <i>самостійно чи за допомогою дорослого:</i> усвідомлює і визначає <i>мотив і мету</i> власної пізнавальної й життєтворчої діяльності; планує діяльність для досягнення мети, розподіляючи її на етапи; здійснює намічений план за допомогою дібраних <i>методів і прийомів</i> ; оцінює проміжні й кінцеві <i>результати</i> пізнавальної діяльності, робить відповідні корективи.	Розвиток пізнавальної діяльності. Удосконалення вміння планувати діяльність для досягнення мети. Виділення методів та прийомів для здійснення наміченого плану. Розвиток особистості. Спонування до усвідомлення мотиву та мети власної пізнавальної й життєтворчої діяльності.
Загальнопізнавальні (інтелектуальні,	Учень (учениця) <i>самостійно чи за допомогою дорослого:</i> аналізує мовні й позамовні поняття, явища, закономірності; порівнює, узагальнює,	Розвиток пізнавальної діяльності. Вправлення в порівнянні, узагальненні, конкретизації

Види загально-навчальних вмінь	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
інформаційні)	конкретизує їх; робить висновки на основі спостережень; виділяє головне з-поміж другорядного; здобуває інформацію з різноманітних джерел (довідкової, художньої літератури, ресурсів Інтернету тощо); здійснює бібліографічний пошук, працює з текстами вивчених типів, стилів і жанрів мовлення; систематизує, зіставляє, інтерпретує готову інформацію; моделює мовні й позамовні поняття, явища, закономірності.	інформації. Виокремлення головного з-поміж другорядного. Розширення здатності здобувати інформацію з різноманітних джерел. Покращення здатності інтерпретувати готову інформацію і висловлювати власну думку.
Творчі	Учень (учениця) самостійно чи за допомогою дорослого: уявляє словесно описані предмети і явища, фантазує на основі сприйнятого; прогнозує подальший розвиток певних явищ; переносить раніше засвоєні знання й уміння в нову ситуацію; помічає і формулює проблеми в процесі навчання й життєтворчості; усвідомлює будову предмета вивчення; робить припущення щодо способу розв'язання певної проблеми; добирає аргументи для його доведення; спростовує хибні припущення й твердження.	Розвиток пізнавальної діяльності. Покращення навички уявляти словесно описані предмети і явища. Розвиток здатності до прогнозу на мовно-мислиннєвому рівні. Розвиток мовлення і культури спілкування. Формування уміння добирати аргументи для доведення точки зору та навпаки вміння спростовувати хибні припущення й твердження.
Естетико-етичні	Учень (учениця) самостійно чи за допомогою дорослого: помічає й цінує красу в мовних явищах, явищах природи, у творах мистецтва, вчинках людей і результатах їхньої діяльності; критично оцінює відповідність власних вчинків загальнолюдським моральним нормам, усуває помічені невідповідності цим нормам; виявляє здатність поставити себе на місце іншої людини; усвідомлює обов'язок кожної людини творити добро словом і ділом, готовий і здатний його виконувати.	Розвиток емоційно-вольової сфери. Розвиток здатності поставити себе на місце іншої людини. Розвиток особистості. Осмислення відповідності власних вчинків загальнолюдським моральним нормам. Прилучення до цінності краси в мовних явищах, явищах природи, у творах мистецтва, вчинках людей і результатах їхньої діяльності.

9-й клас

Для закладів із українською мовою навчання: (105 год, 3 год. на тиждень із них 6 год. – резерв годин для використання на розсуд учителя)

Для закладів із російською мовою навчання: (70 год, 2 год. на тиждень із них 4 год. – резерв годин для використання на розсуд учителя)

Мовленнєва змістова лінія

№ п\п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
1	16 (заг.)	Відомості про мовлення Повторення й узагальнення вивченого про мовлення. Вимоги до мовлення. Мовленнєва ситуація. Види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо). Різновиди аудіювання: ознайомлювальне, вивчальне й критичне; читання (ознайомлювальне, вивчальне й переглядове). Стилi, типи мовлення (повторення). Жанри мовлення: доповідь, тези прочитаного, конспект почутого, заява, автобіографія, резюме.	Учень /учениця: систематизує (самостійно чи за допомогою вчителя) вивчені відомості про види, форми мовлення, види мовленнєвої діяльності, різновиди аудіювання, читання, вимоги до мовлення, ситуацію спілкування, її складники, основні правила спілкування; за навідними питаннями вчителя аналізує тексти вивчених типів, стилів і жанрів мовлення (самостійно чи за допомогою вчителя).	Розвиток пізнавальної діяльності. Покращення навички розуміння текстів. Закріплення розуміння текстів різних жанрів (доповідь, тези прочитаного, конспект почутого, заява, автобіографія, резюме). Розвиток мовлення і культури спілкування. Розширення здатності оперування різновидами аудіювання і читання. Закріплення знань про стилі, типи мовлення. Покращення навичок робити доповідь, скласти тези прочитаного, конспект почутого. Сприяння опануванню навичкою оперування різними стилями мовлення у спілкуванні та в ході формулювання думки в писемному мовленні. Розвиток емоційно-вольової сфери. Усвідомлення емоційних відмінностей у текстах, що належать до різних стилів мовлення. Розвиток уміння розрізняти за допомогою емоційного інтонуювання стилі та жанри мовлення. Розвиток особистості. Розвиток комунікативно компетентної особистості, яка здатна до ефективної мовленнєвої діяльності та поведінки.
2	1	Види робіт <u>Сприймання чужого мовлення:</u> Аудіювання (слухання-розуміння) Різновиди аудіювання (ознайомлювальне, вивчальне, критичне) текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення.	Учень /учениця: розуміє зміст, тему й основну думку висловлень інших людей з декількох прослуховувань (тривалість звучання художніх текстів обсягом 800-900 слів 8-9 хв., інших стилів обсягом 700-800 слів – 7-8 хв.); користується різними видами аудіювання (ознайомлювальним, вивчальним, критичним) залежно від мовленнєвої ситуації, адекватно сприймаючи основну думку висловлення, особливості його будови й мовного оформлення (самостійно чи за допомогою	Розвиток пізнавальної діяльності. Розширення здатності сприймання та розуміння зверненого мовлення. Виділення та розрізнення стилів, типів та жанрів мовлення сприйнятих на слух. Розвиток дискурсивного мислення. Встановлення і усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків у прослуханих текстах. Розвиток мовлення і культури спілкування. Застосування залежно від мети й мовленнєвої ситуації

№ п/п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
1		Читання мовчки і вголос Читання мовчки текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення. Різновиди читання (ознайомлювальне, вивчальне) (повторення). Сприймання на слух текстів, які містять прямо не виражену спонукальну інформацію. Переглядове читання (практично).	вчителя); намагається визначати причино-наслідкові зв'язки, зображувально-виражальні засоби в складніших за сприйняттям порівняно з попередніми класами прослуханих текстах; складає план, конспект почутого (самостійно чи за допомогою вчителя); за навідними питаннями вчителя оцінює почуте висловлення (його зміст, форму, будову й мовне оформлення). Учень /учениця: читає мовчки незнайомий текст (швидкість читання – 140-270 слів за хв.), складніший і більший за обсягом, ніж у попередніх класах; за навідними питаннями вчителя розуміє й осмислює зміст прочитаного; за допомогою вчителя користується залежно від мовленнєвої ситуації відомими різновидами читання, зокрема переглядом (<i>розпізнає</i> смислові групи слів у тексті на основі заголовка, ключових слів, малюнків, початкових фраз абзацу, <i>виділяє й узагальнює</i> факти в процесі читання, <i>прогнозує</i> зміст ще не прочитаної частини; переглядає тексти, більші за обсягом, ніж у попередніх класах, швидко знаходячи в них указані вчителем елементи тексту (розділові знаки, слова, частини тексту, виділені спеціальними шрифтами, цифри, виноски, кількість абзаців, довгих речень, певний розділ чи підрозділ тощо); самостійно чи за допомогою вчителя знаходить у тексті аргументи, використані для підтвердження двох чи більше поглядів, думок; прямо не виражену спонукальну інформацію; складає план, тези як способи запису прочитаного (самостійно чи з допомогою); за навідними питаннями вчителя оцінює прочитане (зміст, форму, будову й мовне оформлення).	різновидів слухання. Вправлення у формулюванні висновків та оціночних суджень щодо сприйнятого та прослуханого. Розвиток емоційно-вольової сфери. Спонування до використання емоційно забарвлених оціночних суджень щодо переданого в текстах. Розширення здатності оперування аргументацією для підтвердження двох чи більше поглядів, думок. Розвиток особистості. Розвиток жанрової і дискурсивної компетенції особистості. Розвиток пізнавальної діяльності. Удосконалення умінь мовчки читати тексти, що належать до різних стилів; типів та жанрів мовлення та розрізняти їх. Вправлення в осмисленні змісту текстів шляхом розвитку умінь: виділяти в тексті складні для розуміння слова та з'ясовувати їхнє значення; ставити різного виду запитання до текстів, користуватися додатковою інформацією; знаходити в тексті ключові слова, що важливі для розуміння; розрізнявати пряме і переносне значення слів, встановлювати причино-наслідкові зв'язки. Розвиток мовлення і культури спілкування. Розвиток та вдосконалення правильності, швидкості, виразності й усвідомленості читання. Спонування до висловлювання особистісного ставлення до вчинків героїв, надання найпростішої морально-етичної оцінки ситуацій, з опорою на власний досвід. Розвиток емоційно-вольової сфери. Отримання позитивних емоцій та почуття задоволеності від прочитаного твору. Формування здатності емоційно реагувати на зміст прочитаного твору, виявляти й усвідомлювати свої почуття, освоєння умінь висловлювати власні оцінні судження, використовуючи адекватні мовленнєві засоби. Розвиток особистості. Формування умінь розрізняти вчинки персонажів

№ п/п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
		Виразне читання вголос текстів різних типів, стилів, жанрів мовлення (також різноманітних жанрів фольклору, вивчення деяких напам'ять або близько до тексту для збагачення власного мовлення).	Учень /учениця: виразно читає вголос знайомі, складніші за сприйняттям порівняно з попередніми класами, і незнайомі тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення, з достатньою швидкістю (80-120 слів за хв.), відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм, виражаючи за допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, стилю тексту, мовного оформлення, авторський задум; за допомогою оцінює прочитаний вголос текст (його зміст, форму, будову й мовне оформлення);	літературних творів та виявляти співчуття і співрадість до персонажів. Сприяння усвідомленню того, що є позитивні і негативні вчинки героїв твору і дітей. Диференціювання дій персонажів за якісними характеристиками та поглиблення розуміння необхідності наслідувати позитивні якості та вчинки літературних персонажів.
3		<u>Відтворення тексту:</u> Перекази за складним планом. Говоріння: Стислі перекази текстів наукового й публіцистичного стилів. Вибірковий переказ тексту художнього стилю. Письмо: Вибіркові перекази текстів наукового й художнього стилів (на основі декількох джерел). Докладний переказ тексту публіцистичного стилю з творчим завданням.	Учень /учениця: Самостійно чи за допомогою вчителя переказує (усно й письмово) докладно, вибірково й стисло тексти художнього, наукового й публіцистичного стилів, підпорядковуючи висловлення темі й основній думці, дотримуючись композиції, мовних, стильових особливостей прослуханих і прочитаних текстів художнього, наукового й публіцистичного стилів мовлення обсягом (для докладного переказу – 300-350 слів, стислого й вибіркового – у 1,5-2 рази більше), за самостійно складеним складним планом; за навідними питаннями вчителя оцінює текст (його зміст, форму, мовне оформлення й авторський задум).	Розвиток пізнавальної діяльності. Формування умінь спочатку за запитаннями вчителя, а далі самостійно передавати зміст прочитаного, виконувати усний та письмовий стислий переказ наукового й публіцистичного стилів і вибіркового переказ тексту художнього стилю. Розвиток умінь здійснювати контроль та самоконтроль у змісті, будові й мовному оформленні висловлення. Розвиток мовлення і культури спілкування. Розвиток умінь письмово здійснювати вибіркового переказ текстів наукового й художнього стилів. Вправлення у вибіркового переказі текстів наукового й художнього стилів (на основі декількох джерел). Вправлення у вибіркового переказі текстів художнього стилю.

№ п/п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
4		<u>Створення власних висловлень:</u> Діалогічне мовлення: Говоріння й письмо <i>Діалог</i>, складений відповідно до запропонованої ситуації (офіційна й неофіційна розмова, діалог-домовленість), обговорення самостійно обраної теми, розігрування діалогу. Монологічне мовлення: <i>Твори</i> за складним планом. Говоріння: Твір-роздум у публіцистичному стилі мовлення на суспільну тему. Доповідь на основі двох-трьох джерел на морально-етичну або суспільну теми в публіцистичному стилі. Письмо: Твір в публіцистичному стилі мовлення на морально-етичну тему. Тези прочитаного (художнього твору, публіцистичної чи науково-	Учень /учениця: самостійно чи за допомогою вчителя складає, розігрує усний і письмовий діалог (орієнтовно 12-14 реплік для двох учнів) відповідно до запропонованої ситуації, демонструючи певний рівень вправності в процесі діалогу (стислість, логічність, виразність, доречність, винахідливість тощо), додаючи або замінюючи окремі репліки діалогу відповідно до зміненої ситуації спілкування; обирає самостійно чи за допомогою вчителя аспект запропонованої теми, висловлюючи особисту позицію щодо обговорення її, знаходячи цікаві, переконливі аргументи на захист своєї позиції, також і з власного життєвого досвіду, змінюючи власну думку в разі незаперечних контраргументів; використовує репліки для стимулювання й підтримання діалогу, формули мовленнєвого етикету; дотримуючись норм української літературної мови; за навідними питаннями вчителя оцінює висловлення (його зміст, форму, будову й мовне оформлення). Учень /учениця: самостійно чи за допомогою вчителя складає усні й письмові твори, тези, доповідь, конспект почутого, заяву, автобіографію, резюме, підпорядковуючи висловлення темі й основній думці, будуючи в логічній послідовності за самостійно складеним простим або складним планом, добираючи мовні засоби відповідно до задуму висловлення, стилю й жанру мовлення; самостійно чи за допомогою вчителя добирає й систематизує з різних джерел (довідкової й художньої літератури, ресурсів Інтернету тощо) матеріал для творів; робить узагальнення й висновки; додержується вимог до мовлення й основних правил	<i>Розвиток пізнавальної діяльності.</i> Розвиток децентрації у процесі розвитку діалогічного мовлення. <i>Розвиток мовлення і культури спілкування.</i> Формування уміння самостійно чи на основі запропонованої теми складати та розігрувати діалог в різних стилях мовлення. Розвиток уміння висловлювати власну думку при обговоренні певної теми та уміння її аргументувати. <i>Розвиток емоційно-вольової сфери.</i> Розвиток здатності розуміти емоції партнера у відповідності з різними комунікативними ситуаціями у процесі діалогічного спілкування. <i>Розвиток особистості.</i> Усвідомлення власної особистої думки (точки зору, позиції) в колективному діалогічному обговоренні. Розширення здатності оперування цікавими та переконливими аргументи на захист своєї позиції у діалогічній взаємодії. Розвиток здатності змінювати свою думку в разі незаперечних аргументів партнера в діалогічній взаємодії. <i>Розвиток мовлення і культури спілкування.</i> Вправління в умінні висловити власні роздуми (усно) у публіцистичному стилі на суспільну тему. Розвиток уміння написати автобіографію та заяву. Вправління в умінні робити резюме. Сприяння оволодінню вмінню робити тези прочитаного (художнього твору, публіцистичної чи науково-пізнавальної статей). <i>Розвиток особистості.</i> Розвиток уміння розуміти морально-етичні проблеми та робити доповідь на основі двох-трьох джерел із цієї проблематики. Вправління в підготовці творів у публіцистичному стилі на морально-етичну тему.

№ п\п	Кіль- кість годи н	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
		пізнавальної статей). Конспект почутого науково- навчального тексту. <i>Ділові папери.</i> Заява. Автобіографія. Резюме.	спілкування; самостійно чи за допомогою вчителя знаходить і виправляє недоліки в змісті, будові й мовному оформленні власного й чужого висловлення; за навідними питаннями вчителя оцінює текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення).	
Міжпредметні зв'язки. Виступ проблемного характеру на літературну тему (література); цитатний план, тези літературно-критичних статей, окремих розділів їх і розділів підручників (література, історія, географія та ін.).				

Мовна змістова лінія

№ п/п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
1	50 (заг.) 1	Вступ Українська мова серед інших мов. Розвиток української мови.	Учень /учениця: усвідомлює здійснення процесу й результату розвитку української мови в ході історичного становлення українського суспільства та його культури, місце української мови серед інших мов; визначає функції мови в житті суспільства.	Розвиток особистості. Розвиток комунікативної особистості дитини. Усвідомлення значення мови як найважливішого засобу пізнання, спілкування і впливу.
2	3	Повторення вивченого у 8 класі. Просте неускладнене й ускладнене речення Правопис. Основні правила правопису (за вибором учителя).	Учень /учениця: самостійно чи за допомогою вчителя знаходить у тексті просте речення й розрізняє його види; визначає його істотні ознаки; намагається правильно ставити розділові знаки в простому реченні й обґрунтовує їх; за допомогою вчителя знаходить і виправляє пунктуаційні помилки на вивчені правила; складає усні й письмові висловлення на самостійно визначену соціокультурну тему, використовуючи вивчені виражальні можливості мовних засобів простого речення.	Розвиток пізнавальної діяльності. Удосконалення уміння знаходити у текстах прості речення й розрізняти його види. Осмилення істотних ознак простого речення. Розвиток мовлення і культури спілкування. Закріплення уміння правильно ставити розділові знаки в простому реченні. Спонування до знаходження пунктуаційних помилок на вивчені правила в реченнях. Розвиток уміння складати усні й письмові висловлення на самостійно визначену соціокультурну тему, використовуючи вивчені виражальні можливості мовних засобів простого речення.
3	5	Синтаксис. Пунктуація Пряма й непряма мова (повторення й поглиблення). Заміна прямої мови непрямою. Цитата як спосіб передачі чужої мови. Діалог. Розділові знаки при прямій мові й діалозі. Внутрішньопредметні зв'язки: Культура мовлення й стилістика. <i>Синонімічність різних способів передачі прямої мови. Інтонація речень із прямою мовою, діалогом.</i>	Учень /учениця: усвідомлює поняття «пряма й непряма мова» як способи передачі чужого мовлення; самостійно чи за допомогою вчителя знаходить речення з прямою й непрямою мовою, з цитатами, репліками діалогу; визначає їх особливості, виражальні можливості; самостійно чи за допомогою вчителя будує речення з прямою мовою й замінює їх непрямою мовою; створює й розігрує діалог на самостійно обрану тему; самостійно чи за допомогою вчителя	Розвиток пізнавальної діяльності. Закріплення розуміння понять «синтаксис» й «пунктуація». Покращення навички розрізнення прямої і прямої мови в словосполученні. Розвиток розуміння цитати як способу передачі чужої мови. Виокремлення розділових знаків при прямій мові й у діалозі. Розвиток мовлення і культури спілкування. Удосконалення навички інтонувати речень із прямою мовою і діалогом. Встановлення мови персонажа в діалозі та словах автора. Вправління в навичці редагування текстів.

№ п/п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
		<i>Міжпредметні зв'язки. Мова персонажа в діалозі та словах автора (література).</i>	правильно ставить розділові знаки при прямій мові, цитаті, діалозі й обґрунтовує їх; знаходить і виправляє помилки на вивчені правила (самостійно чи за допомогою); за навідними питаннями вчителя порівнює виражальні можливості різних способів передачі прямої мови; складає усні й письмові висловлення на соціокультурну тему, використовуючи виражальні можливості речень із прямою й непрямою мовою, діалогів (самостійно чи за допомогою);	Закріплення розуміння виражальних можливостей речень при складанні усних та письмових висловлювань на соціокультурну тему. Розвиток емоційно-вольової сфери. Усвідомлення виражальних можливостей словосполучень і речень різних видів. Спонування до використання виражальних можливостей речень.
4	5	Складне речення й ознаки його. Складні речення без сполучників, із сурядним і підрядним зв'язком, будова й засоби зв'язку в ньому. Смислові зв'язки між частинами складносурядного речення. Правопис. Розділові знаки між частинами складносурядного речення. Внутрішньопредметні зв'язки: Культура мовлення й стилістика. <i>Інтонація складносурядного речення.</i> <i>Синонімічність складносурядних речень із різними сполучниками, а також складносурядного речення й простих речень.</i>	Учень /учениця: самостійно чи за допомогою вчителя розрізняє структурні відмінності простих і складних речень, складних речень із сурядним і підрядним зв'язком; самостійно чи за допомогою вчителя знаходить у тексті складносурядні речення, встановлює смислові зв'язки між частинами його; визначає види складних речень (сполучникові й безсполучникові), засоби зв'язку між частинами речення у складному, межі частин у складному реченні, кількість граматичних основ у ньому (самостійно чи за допомогою вчителя); розмежовує складносурядні речення й прості речення, ускладнені однорідними членами; правильно ставить розділові знаки між частинами складносурядного речення й обґрунтовує їх (самостійно чи за допомогою вчителя); за допомогою вчителя знаходить і виправляє пунктуаційні помилки на вивчені правила; аналізує й оцінює виражальні можливості	Розвиток пізнавальної діяльності. Виділення та розрізнення складних речень без сполучників, із сурядним і підрядним зв'язком та їх визначення з-поміж інших видів речень. Спонування до визначення видів складних речень. Розвиток мовлення і культури спілкування. Сприяння опануванню умінь знаходити та виправляти пунктуаційні помилки в текстах. Прилучення до конструювання текстів різних стилів, використовуючи виражальні можливості складносурядних речень і потрібні за змістом сполучники сурядності. Розширення здатності розмежовувати складносурядні речення й прості речення, ускладнені однорідними членами. Розвиток емоційно-вольової сфери. Усвідомлення виражальних можливостей та ролі складносурядних речень у текстах різних стилів. Розширення здатності інтонувати складносурядні речення.

№ п/п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
		<i>Міжпредметні зв'язки. Опис у художньому творі (література).</i>	складносурядних речень та інших синонімічних конструкцій (самостійно чи за допомогою вчителя); складає речення й тексти різних стилів, використовуючи виражальні можливості складносурядних речень і потрібні за змістом сполучники сурядності (за допомогою вчителя);	
5	11	Складнопідрядне речення, його будова й засоби зв'язку в ньому. Підрядні сполучники й сполучні слова в складнопідрядних реченнях. Основні види складнопідрядних речень: з означальними, з'ясувальними, обставинними підрядними частинами (способу дії й ступеня, порівняння, місця, часу, причини, наслідку, мети, умови, допуску). Складнопідрядне речення з кількома підрядними частинами. Правопис. Розділові знаки між частинами складнопідрядного речення. Розділові знаки в складнопідрядному реченні з кількома підрядними частинами. Внутрішньопредметні зв'язки: Культура мовлення й стилістика. Синонімічність сполучникових складних, складнопідрядних і простих речень із відокремленими членами. Інтонація складнопідрядного речення. Текст (риторичний аспект). Роль складнопідрядних речень у визначенні понять у текстах наукового й публіцистичного стилів. Міжпредметні зв'язки. Наукові визначення, встановлення причино-наслідкових зв'язків між явищами (історія, географія, хімія, біологія, математика, фізика).	Учень/учениця: самостійно чи за допомогою вчителя знаходить у тексті складнопідрядне речення з однією й кількома підрядними частинами; за навідними питаннями вчителя визначає головну й підрядну частини, види складнопідрядних речень, істотні ознаки їх, межі головної й підрядної частин, кількість частин; класифікує складнопідрядні речення за значенням і будовою, засобами зв'язку в них (за допомогою вчителя); розрізняє сполучники й сполучні слова; самостійно чи за допомогою вчителя правильно ставить коми між частинами складнопідрядного речення й обґрунтовує їх; знаходить і виправляє помилки на вивчені правила (самостійно чи за допомогою вчителя); правильно інтонує складнопідрядні речення; за опорною схемою аналізує й порівнює виражальні можливості складнопідрядних речень та інших синонімічних конструкцій у текстах різних стилів; за навідним зразком учителя конструює складнопідрядні речення різних видів і вводить їх у тексти різних стилів; за навідним зразком учителя складає усні й письмові висловлення на соціокультурну тему	Розвиток пізнавальної діяльності. Виділення та розрізнення у реченні підрядних сполучників та сполучних слів в складнопідрядних реченнях. Виокремлення основних видів складнопідрядних речень: з означальними, з'ясувальними, обставинними та підрядними частинами. Розвиток мовлення і культури спілкування. Розвиток навички правильно позначати на письмі розділові знаки між частинами складнопідрядного речення та розділові знаки в складнопідрядному реченні з кількома підрядними частинами. Вправлення у складанні усних та письмових висловлень на соціокультурну тему різних стилів із використанням у них виражальних можливостей складнопідрядних речень. Розвиток емоційно-вольової сфери. Розширення здатності інтонувати складнопідрядні речення.

№ п/п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
			різних стилів, використовуючи в них виражальні можливості складнопідрядних речень.	
	9	Безсполучникове складне речення. Смислові відношення між частинами безсполучникового складного речення. Правопис. Розділові знаки в безсполучникових реченнях. Внутрішньопредметні зв'язки: Культура мовлення й стилістика. Синонімічність сполучникових і безсполучникових складних речень і простих речень. Особливості інтонації безсполучникового складного речення. Міжпредметні зв'язки. Опис у художньому	Учень /учениця: самостійно чи за допомогою вчителя знаходить у тексті безсполучникові складні речення; визначає основні ознаки, смислові відношення між частинами безсполучникових складних речень (самостійно чи за допомогою); розмежовує безсполучникові складні речення й сполучникові (складносурядні й складнопідрядні); розрізняє види безсполучникових складних речень за характером синтаксичних і смислових зв'язків між простими реченнями) (самостійно чи за допомогою); правильно інтонує безсполучникові складні речення; самостійно чи за допомогою правильно ставить розділові знаки між частинами безсполучникового складного речення й обґрунтовує їх; знаходить і виправляє пунктуаційні помилки на вивчені правила; за навідним прикладом учителя аналізує й порівнює виражальні можливості безсполучникових складних речень із синонімічними синтаксичними конструкціями в невеликих текстах розмовного, публіцистичного й художнього стилів; правильно будує безсполучникові складні речення з різними смисловими відношеннями між частинами їх; добирає до них синтаксичні синоніми; за навідним прикладом учителя використовує виражальні можливості їх в	Розвиток пізнавальної діяльності. Виділення та розрізнення безсполучникових складних речень й сполучникових (складносурядних й складнопідрядних). Вправлення у визначенні основних ознак та смислових відношень між частинами безсполучникових складних речень. Розвиток мовлення і культури спілкування. Покращення навички правильно ставити розділові знаки між частинами безсполучникового складного речення й обґрунтовувати їх. Спонування до використання виражальних можливостей безсполучникових складних речень із синонімічними синтаксичними конструкціями в невеликих текстах розмовного, публіцистичного й художнього стилів. Розвиток емоційно-вольової сфери. Розвиток здатності аналізувати та оцінювати виражальні можливості безсполучникових складних речень із синонімічними синтаксичними конструкціями в невеликих текстах розмовного, публіцистичного й художнього стилів. Розширення здатності інтонувати безсполучникове складне речення.

№ п/п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
		<i>твори (література).</i>	усних і письмових висловленнях на певну соціокультурну тему.	
	6	Складне речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку. Правопис. Розділові знаки в складному реченні з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку. Внутрішньопредметні зв'язки: Культура мовлення. Синонімічність складних речень із простими. Міжпредметні зв'язки. Використання складних речень у художніх описах (література).	Учень /учениця: самостійно чи за допомогою вчителя знаходить у тексті складне речення з різними видами зв'язку; визначає його основні ознаки й будову; правильно розставляє в них розділові знаки й обґрунтовує їх (самостійно чи за допомогою); знаходить і виправляє помилки на вивчені правила; розрізняє вивчені пунктуаційні правила; за навідним прикладом вчителя аналізує й зіставляє виражальні можливості складних речень із різними видами зв'язку й синонімічних конструкцій; за зразком вчителя будує складні речення з різними видами зв'язку; за навідним прикладом вчителя складає усні й письмові висловлення публіцистичного й наукового стилів, доцільно використовуючи виражальні можливості складних речень.	Розвиток пізнавальної діяльності. Виділення та розрізнення речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку. Вправління в розрізненні основних ознак та будови речень із різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку. Розвиток мовлення і культури спілкування. Спонування до правильного використання на письмі розділових знаків у складних реченнях із різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку. Розширення здатності породжувати усні й письмові висловлення публіцистичного й наукового стилів, доцільно використовуючи виражальні можливості складних речень. Удосконалення навички аналізувати та зіставляти виражальні можливості складних речень із різними видами зв'язку й синонімічних конструкцій. Прилучення до побудови складних речень із різними видами зв'язку.
	4	Текст як одиниця мовлення й продукт мовленнєвої діяльності <i>Повторення й узагальнення.</i> Текст і основні ознаки його. Будова тексту. Мікротема й абзац. Ключові слова в тексті й абзаці. Види й засоби міжфразового зв'язку. Актуальне членування у висловленні: відоме і нове. Правопис. Повторення вивчених розділових знаків у простому і складному реченнях.	Учень /учениця: усвідомлює текст, його істотні ознаки й структурні особливості; визначає тему, основну думку тексту, виділяє ключові слова в тексті й тематичне речення в абзаці (самостійно чи за допомогою); визначає види й засоби міжфразового зв'язку, розподіляє текст на мікротеми, членує речення у висловленні на відоме і нове (самостійно чи за допомогою);	Розвиток пізнавальної діяльності. Усвідомлення основних ознак текстів. Виділення та розрізнення ключових слів у тексті та в абзацах. Удосконалення навички визначення теми та основної думки у текстах. Встановлення мікротеми та абзаців у текстах. Розвиток мовлення і культури спілкування. Вправління в конструюванні невеликих текстів на певну

№ п/п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
		Внутрішньопредметні зв'язки: Культура мовлення й стилістика. Засвоєння складних випадків слововживання. Синонімічність синтаксичних конструкцій. Текст (риторичний аспект). Оптимальне структурування абзаців і мікротем у висловленнях, що належать до різних типів, жанрів і стилів мовлення.	розрізняє спільне і відмінне між мікротемою й абзацом; оцінює виражальні можливості текстів різних типів і стилів; за навідним зразком учителя конструює невеликі тексти на певну тему, доцільно розподіляючи їх на мікротеми й абзаци відповідно до комунікативного задуму, використовуючи членування речень на відоме і нове для забезпечення оптимальної зв'язності текстів; намагається використовувати виражальні можливості текстів різних типів, стилів і жанрів у власному усному й писемному мовленні.	тему. Виокремлення в текстах мікротем та абзаців. Розвиток емоційно-вольової сфери. Сприяння оволодінню виражальними можливостями текстів різних типів, стилів і жанрів у власному усному й писемному мовленні.
	6	Повторення й систематизація вивченого Слово як предмет вивчення. Мовні аспекти вивчення речення (порядок слів у реченні, граматична основа, види речень). Правопис. Орфографія. Пунктуація.	Учень /учениця: аналізує й систематизує вивчені в шкільному курсі мовні поняття й правила (самостійно чи за допомогою); виділяє в них подібне та узагальнює його; здійснює самоконтроль за результатами навчальних досягнень.	Розвиток пізнавальної діяльності. Узагальнення, систематизація вивчених відомостей про слово та порядок слів у реченні, граматичну основу та види речень. Розвиток мовлення і культури спілкування. Спонування до використання відомостей з орфографії і пунктуації у власному мовленні. Розвиток особистості. Усвідомлення значення порядку слів у реченні, їх граматичної основи та видів речень для досягнення комунікативної мети у процесі спілкування.

Соціокультурна змістова лінія

Орієнтовний зміст навчального матеріалу			Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
Сфери відношень	Тематика текстів	Теми висловлень учнів		
Я і українська мова й література. Я і Батьківщина, національна історія і культура (звичаї, традиції, свята, культура взаємин). Я і мистецтво (традиційне й професійне). Я і ти (члени родини, друзі, товариші). Я і ми (класний колектив, народ, людство) Я як особистість	Українська мова серед інших мов. Розвиток української мови. Україна, її географічне положення, природні багатства. Природа різних регіонів України. Україна – від часів Київської Русі до сучасності. Український національний характер. Основні галузі господарства: ремесла й народні художні промисли. Взаємозв'язок матеріальних і духовних цінностей української культури. Найвидатніші постаті вітчизняної й світової культури. Забезпечення спадкоємності поколінь. Збереження сімейних цінностей, реліквій, ідеалів. Культурогенна форма життєдіяльності сучасної сім'ї. Життєвий і професійний вибір особистості.	«Спочатку було Слово...», «Чари рідного слова». «Я вірю в майбутнє твоє, Україно!». «Історична доля мого рідного народу». «Мистецтво творить особистість». «Видатні українці» «Яке дерево, такі його квіти; які батьки, такі й діти», «Найвища краса – краса вірності» (Олесь Гончар). «Береться мудрість не із заповітів», «Раз добром нагріте серце вік не прохолоне».	Учень /учениця: сприймає, аналізує, оцінює прочитані чи почуті відомості й добирає та використовує ті з них, які необхідні для досягнення певної комунікативної мети (самостійно чи за допомогою вчителя); намагається використовувати українську мову як засіб формування ціннісної позиції щодо громадянського патріотизму, любові до Батьківщини й української природи, почуття гордості за свою країну, поваги до її історії, культури й історичних пам'яток, сімейних цінностей, визнання цінності здоров'я свого й інших, оптимізм у сприйманні світу; усвідомлює роль морально-етичних норм; готовий і здатний застосовувати їх стосовно дорослих і ровесників у школі, позашкільному житті, дома, суспільно корисній діяльності.	Розвиток пізнавальної діяльності. Закріплення розуміння ролі народних традицій, вірувань, релігії, християнської моралі, свят, міфології, фольклорної творчості, художньої літератури у формуванні світогляду українців. Прилучення дітей до ознайомлення з текстами в яких письменники висловлюються про історичну долю народу та про майбутнє України. Розширення знань про родину через ознайомлення з текстами про забезпечення спадкоємності поколінь, збереження сімейних цінностей, реліквій, ідеалів. Розвиток мовлення і культури спілкування. Спонування до обговорення і дискурсу (усного та письмового) в аспекті мови й літератури; Батьківщини (її звичаїв, традицій, свят, культури взаємин); мистецтва (традиційного та професійного); у відношенні до інших та до груп; в аспекті життєвого та професійного вибору. Розширення кола читання текстів у ключі відношень: «Я і українська мова й література»; «Я і Батьківщина»; «Я і національна культура»; «Я і мистецтво»; «Я і ти»; «Я і ми»; «Я як особистість». Вправлення в переказі текстів на теми: «Видатні українці»; «Я вірю в майбутнє твоє, Україно!»; «Історична доля мого рідного народу»; «Мистецтво як засіб творення особистості». Розвиток уміння висловлювати думку з тем: «У світі професій»; «Громадянська позиція».

Орієнтовний зміст навчального матеріалу			Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
Сфери відношень	Тематика текстів	Теми висловлень учнів		
		«У світі професій», «Громадянська позиція», «Молодь і сучасність», «Найважче - це творення самого (самої) себе».		Вправлення в умінні визначати та характеризувати риси національного характеру українців. Розвиток емоційно-вольової сфери. Формування емпатійного ставлення до природи. Вираження почуттів та морально-етичних норм стосовно дорослих та однолітків у школі, позашкільному житті, вдома, суспільно корисній діяльності. Розвиток особистості. Розширення та усвідомлення сфери відношень «Я» в аспекті: української мови та літератури; Батьківщини; національної культури; мистецтва; Іншого та груп; самоусвідомлення.

Діяльнісна (стратегічна) змістова лінія

Види загально-навчальних умінь	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
Організаційно-контрольні	Учень /учениця: намагається усвідомити та визначити мотив і мету власної пізнавальної й життєтворчої діяльності; планує діяльність для досягнення мети, розподіляючи її на етапи (самостійно чи за допомогою); оцінює проміжні й кінцеві результати пізнавальної діяльності, робить відповідні корективи (самостійно чи за допомогою);	Розвиток пізнавальної діяльності. Удосконалення вміння планувати діяльність для досягнення мети. Виділення методів та прийомів для здійснення наміченого плану. Розвиток особистості. Спонування до усвідомлення мотиву та мети власної пізнавальної й життєтворчої діяльності.
Загальнопізнавальні (інтелектуальні, інформаційні)	Учень /учениця самостійно чи за допомогою: аналізує мовні й позамовні поняття, явища, закономірності; порівнює, узагальнює, конкретизує їх; робить висновки на основі спостережень; виділяє головне з-поміж другорядного; здобуває інформацію з різноманітних джерел (довідкової, художньої літератури, ресурсів Інтернету тощо), здійснює бібліографічний пошук, працює з текстами вивчених типів, стилів і жанрів мовлення;	Розвиток пізнавальної діяльності. Вправлення в порівнянні, узагальненні, конкретизації інформації. Виокремлення головного з-поміж другорядного. Розширення здатності здобувати інформацію з різноманітних джерел. Покращення здатності систематизувати,

Види загально-навчальних умінь	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
	систематизує, зіставляє, інтерпретує готову інформацію; моделює мовні й позамовні поняття, явища, закономірності.	зіставляти, інтерпретувати готову інформацію і висловлювати власну думку. Розвиток мовлення і культури спілкування. Розвиток уміння аналізувати мовні й позамовні поняття, явища, закономірності. Вправляння в умінні формулювати висновки.
Творчі	Учень /учениця самостійно чи за допомогою: уявляє словесно описані предмети і явища, фантазує на основі сприйнятого; прогнозує подальший розвиток певних явищ; переносить раніше засвоєні знання й уміння в нову ситуацію; помічає й формулює проблеми в процесі навчання й життєтворчості; усвідомлює будову предмета вивчення; робить припущення щодо способу розв'язання певної проблеми; добирає аргументи для його доведення; спростовує хибні припущення й твердження.	Розвиток пізнавальної діяльності. Покращення навички уявляти словесно описані предмети і явища. Розвиток здатності до прогнозу певних явищ. Формування уміння переносити раніше засвоєні знання й уміння в нову ситуацію. Розвиток мовлення і культури спілкування. Формування уміння добирати аргументи для доведення точки зору та навпаки вміння спростовувати хибні припущення й твердження.
Естетико-етичні	Учень /учениця самостійно чи за допомогою: помічає й цінує красу в мовних явищах, явищах природи, у творах мистецтва, вчинках людей і результатах їхньої діяльності; оцінює відповідність своїх вчинків загальнолюдським моральним нормам, усуває помічені невідповідності; виявляє здатність поставити себе на місце іншої людини; усвідомлює обов'язок кожної людини творити добро словом і ділом, готовий і здатний його виконувати.	Розвиток емоційно-вольової сфери. Розвиток здатності поставити себе на місце іншої людини. Розвиток особистості. Осмислення відповідності власних вчинків загальнолюдським моральним нормам. Прилучення до цінності краси в мовних явищах, явищах природи, у творах мистецтва, вчинках людей і результатах їхньої діяльності.